

“היו דברים מעולם”

דברים לזכרו של עמנואל יפה ז"ל (1911–1978)

נכתבו ע"י חניה יצחקי לשעבר מורה לחשבון ומנהלת כיתות היסוד בהדר בביה"ס הריאלי בחיפה

כמו כן ייחס חשיבות רבה לניהול מחברת החשבון, וניסח הוראות ברורות איך לכתוב את המספרים, איך למקם את התרגילים ואת סימני החשבון בדף ובמשבצות המתאימות, דבר שהבהיר ונתן משמעות לחישובים. עמנואל יפה גם עסק בנושא איך ללמד את התלמידים החזקת עיפרון נכונה, מהו מבנה האותיות והספרות. כתוצאה מעיסוקו זה משרד החינוך פירסם את לוחות האותיות והספרות הנכונות. הוא דאג לחינוך התלמיד לאסתטיקה באמצעות הקפדה על כתיבה נאה ומיקום נכון של הכתוב בתוך מבנה הדף.

בספר “במעגלי חינוך” שהוצא לזכרו, מוקדש פרק שלם להוראת החשבון, ובו מאמרים על תפקידיהם של לימוד החשבון וההנדסה, על מבנהו של שיעור החשבון, על המבחנים כמכשיר לימוד בחשבון, על שיתוף התלמידים והפעלתם בשיעורי החשבון. כמו-כן עוסק הפרק בהשוואת תכניות לימוד בחשבון.

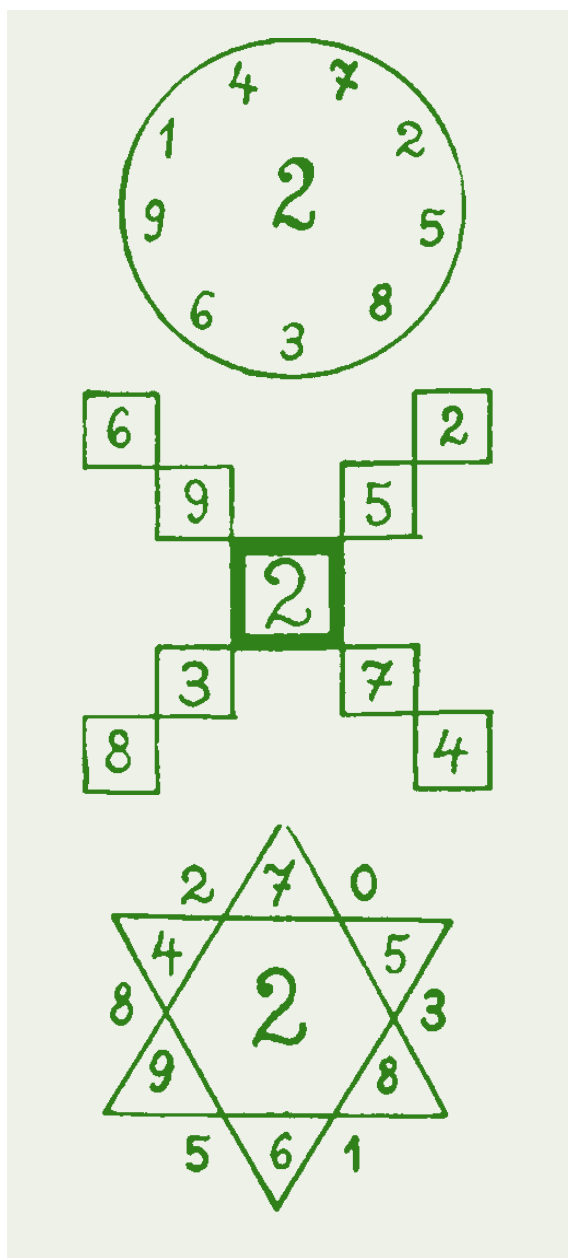
מורים רבים ותלמידים רבים זוכרים את אישיותו המקסימה.

כותרת זו נבחרה על-מנת להזכיר אדם, שהיה אישיות חינוכית למופת, איש אשכולות בכל הנוגע להוראה וחינוך תלמידים ומורים-עמנואל יפה ז"ל. בתפקידו האחרון היה יו"ר המזכירות הפדגוגית של משרד החינוך. לפני כן, היה מנהל “הסמינר למורים שליד ביה"ס הריאלי בחיפה”, לימים-מכללת “גורדון”, לפני כן מפקח ומנהל כיתות היסוד של ביה"ס הריאלי ומורה מעולה בעצמו. גישתו להוראה הצטיינה ביצירתיות ובמחשבה מקורית, ביסודיות ובדייקנות. הוא לימד אותנו מהם קביעת מטרת, תכנון מראש, חינוך לעיון ומחשבה, וחינוך חברתי, שהוביל את התלמידים לאחריות אישית הן בלימודים והן בחיי החברה של בית הספר. עמנואל יפה עסק בנושאים הקשורים בהכשרתו של המורה, בהעלאת רמתו ובמתן כלים לעבודתו.

מחשבה רבה השקיע בהוראת החשבון, על כך גם כתב ספר בשם זה. פרקים שונים בספר זה יכולים להנחות מורים גם כיום. הוא עסק: בחשיבות הרבה של ביקורת החישובים על-ידי התלמיד עצמו; בחשיבות עבודה יחידנית יסודית ושיטתית; בעבודה בקבוצות; ובדרכי הערכה וחשיבותן.

מתוך כתביו של עמנואל יפה

בספר "הוראת החשבון בביה"ס היסודי" מאת עמנואל יפה, הוצאת הסתדרות המורים העבריים בישראל. תל-אביב, תשי"ד, התפרסמו מספר משחקי חשבון, עם שרטוטיו המקוריים של המחבר. למשל דרכים לגיוון השינון באמצעות "שעון החשבון", שבמרכזו נמצא מספר אחד ועל היקפו מספרים אחרים. את המספר שבמרכז כופלים, למשל, בכל אחד מן המספרים שעל ההיקף. כמובן, אפשר להתאים "שעון" זה לפעולות שונות ולדרגות שונות בחשבון. לפניכם שלוש צורות של "שעון" זה (עמ' 364 בספר).

בספר "עמנואל יפה-במעגלי חינוך", שיצא לאור ע"י האגף להכשרת עובדי הוראה ולהשתלמותם במשרד החינוך בשנת 1979, מופיעים נושאים שונים ממעגלי חייו העוסקים בהכשרת מורים, בארגון ומנהל בחינוך, בהוראה וחינוך בביה"ס היסודי, ומדור מיוחד העוסק בהוראת החשבון. כל הנושאים אקטואליים היום, כמעט כפי שהיו לפני יותר מעשרים שנה. לפניכם דוגמה אחת (עמ' 228). מתוך פרוטוקול של כנס מפקחים ומדריכים שהתקיים באשקלון בשנת 1961.

נושאים לעיון למורה

או לדיון בישיבות המועצה הפדגוגית של בית-הספר

1. שיתוף התלמידים בחשבון בכל כיתה וכיתה-עד היכן? ומה יהיו דרכיו וצורתיו בכל כיתה? כיצד נמדוד ונעריך שיתוף זה?
2. דירוג שיתופם של התלמידים-כיצד? מנות שונות וצורות שונות של שיתוף ושל הפעלה לתלמידים מוכשרים ולתלמידים מתקשים בכיתות שונות; שיתוף והפעלה תוך כדי למידה עצמאית ותוך עבודה בקבוצות בכיתה.
3. הפעלת התלמידים בהכנת חומר לימודים נוסף על זה שבספר הלימוד-בשביל עצמם, בשביל חבריהם המתקשים בלימוד, בשביל תלמידי כיתות נמוכות יותר; הפעלת התלמידים בהכנת מכשירי עזר, כרטסות לעבודה עצמית וכיו"ב.
4. ספר הלימוד במסגרת שיתופם של התלמידים והפעלתם.
5. תכנים שונים וצורות שונות לשיעורי הבית בחשבון (ובהנדסה?) בכלל, ולעניין השיתוף וההפעלה של התלמידים בפרט; דרכי הבדיקה של שיעורי הבית; ביקורת המחברות והערכתן, ובכלל זה תחרות "המחברת היפה ביותר בכיתה" (או בבית-הספר).
6. נושאים לחישוב בעל-פה בכל כיתה-רשימות של נושאים ודרכי ארגונו וביצועו של החישוב בעל-פה; תחרויות בין-כיתתיות בחישוב בעל-פה.
7. דרכי אבחון בחשבון, בכיתות שונות ובפרקי לימוד שונים, ושיתוף התלמידים באבחון זה.
8. "עיתון חשבון" בבית-הספר או עיתונים כיתתיים-ארגונים, צורתם ותוכנם; "פינת החשבון"-באילו כיתות?
9. מתולדות המתמטיקה-מה, מתי וכיצד?
10. שעשועי חשבון, חידות וחידונים, פלאי מספר וכיו"ב-מה, מתי וכיצד?